

Priešas N 1

Tuo metu aš buvau priešas N 1. Priešas tų, kurie po kvailo mėginimo sukilti Lietuvoje pabėgo per sieną ir įsikinkė į lenkų tarnybą. Kol pagaliau santarvininkų kontrolinė komisija neužklupo jų organizuojamą kariuomenę Gardino pily ir neišvaikė kartu su jų vadu kap. [kapitonu] Majum.

Vieną rytą, kada aš tingiai ruošiaus kelionėn, pasibeldė į duris. Anks-tybas svečias įsiveržė vidun. Jo išvaizda nustebino ne tik mano žmonelę, bet ir mane: šlapi drabužiai, purvini batai, apžėlęs barzda ir sujaudintas.

– Kas yra, Vacy? – klausiu.

– Nieko ypatingo. Su eiliniu pranešimu!

– Gerai. Tai sėskis. Aš matau, kad esi pavargęs. Atrodai iš didelės kelionės, – lig neduodamas jo vizitui reikšmės, kalbuosi.

– Aš skubu! – trumpai atsakė.

Žmoną paprašiau išeiti.

Vacys neramus ir nekalbus. Prakalbinti reikia. Jog ne be reikalo plušo šimtą kilometrų.

Vacys buvo mano ypatingas „atstovas“ prie plečkaitininkų štabo. Delegavau jį į Vilnių prieš metus laiko ir visą laiką laukiau jo žinios, kaip pavyko įteikti kredencialus komiteto prezidentui Juozui Paplauskui? Be to, kadangi jis ten turėjo nemažai draugų iš savo kaimo, tai jo padėtis buvo neaiški ir pavojinga. Užteko mažiausio įtarimo ištikimybėje, kad jį būtų pasiuntę į aną pa...

Man taipogi jis nebuvo pilnai aiškus. Jo mikčiojimas kėlė vis daugiau įtarimo. Aš pradėjau abejoti, ar Vacys nebus pasiuntinys Juozo Paplausko!

Pradėjom nuo skaidriosios. Jis vertė stiklines pilnas, aš – simuliavau.

Vaciaus akys pradėjo rasoti, veidai rausti. Porą kartų nosine nusišluostė kaktą.

J. Kedys – vienas iš plečkaitininkų judėjimo aktyvistų

– Dabar pradėsiu, – įsidrąsino.

– Mane ilgai tardė. Vėliau sekiojo. Niekur manęs vieno neišleido. Pavedė mane kamantinėti draugams. Aš laikiausi kietai. Pagaliau po keleto mėnesių patikėjo. Pradėjo pavesti man menkos vertės uždavinius ir pagaliau šį paskutinį.

Dabar Vacius pradėjo traukti iš po skarmalų ginklus ir guldyti ant stalo: 2 didžiuosius parubelius su medinėm atramom, 2 devinto kalibro mauzerius, 2 granatas vokiškas ir porą kilogramų šovinių.

– Tai kuriam reikalui šie ginklai? – klausiu.

– Matai, jų štabe Tamsta esi laikomas priešū N 1. Tik su tamstos pašalinimu galės pagerėti jų ryšiai su Lietuva. Kas buvo neįmanoma iki šiol, tas bus įmanoma po to. Prieš vieną savaitę komitetas susirinko posiedžiui: Juozas Paplauskas, Jaronimas Plečkaitis, Pranas Ancevičius, Jonas Kedys ir Januškis. Jie šitam uždaviniui įvykdinti pasirinko mane. Įteikė ginklus, davė smulkias instrukcijas ir išpėjimus.

– Puiku, bet man užtenka tik vienos smailos kulipkėlės. Kam tiek daug ginklų? – klausiu Vacių.

– Jie negalvoja, – sako „pasiuntinys“, – kad prie tamstos taip lengva priėti. O vykdymas privalo būti tikras. todėl aš turiu vykti į savo kampa, suorganizuoti draugus, juos apginkluoti ir pasirinktu metu padaryti puolimą. Nesvarbu kur – kelionėje ar namuose. Kur rasime patogiau!

Jeronimas Plečkaitis

– Vaciau! Gerk dar vieną stiklinę ir vyk į „savo kampa“. Ten „organizuo“ ir „organizuok“ visus keturis mėnesius. Po to pranešk Juozui, kad darbas nevyksta, draugai išsiblaškę ir bailūs ir įvykdyti uždavinį nepajiegi.

– O kaip su ginklais? – teiraujasi Vacius.

– Palik juos man ir pasiimk tik vieną mauzerį savo apsaugai. Pats daugiau į Vilnių negrįžk!

Pirmomis dienomis kasos delnus Juozas ir laukia efektingo įvykio Alytuje. Siuncia porą pasiuntinių, bet tie „užkliūva“. Trečias ir ketvirtas mėnuo žinių nėra. Pagaliau parsikviečia pasienio policininką Pangonį, seną partinį draugą. Tas, draugų įsakymu, ginkluotas, bėga per sieną į Vilnių. Bet ir jis nieko tikro nusakyti nepajiegia. Juozas paslaptį pasisako jau ir Petručiui, ir Majui, ir Borutai. Bet ir jų galvos nieko naujo nesuranda. Pagaliau gauna pranešimą iš Vaciaus, kad įvykdymas neįmanomas!

Perkūnas trenkė Juozą ir visą štabą.

– Tik išdavimas galėjo mūsų planą suardyti, – trenkė kumščia stalan visai po Plečkaičio nosia. Jaronimas pakėlė akinius aukštyn, pasuko savo ilgą nosį kairėn ir išmovė pro duris.

– Jūs visi išdavikai neišskiriant ir Paplausko, – trenkė duris Jaronimas. Jaronimas nesnaudė. Jis tuoj sudarė ketveriukę ir išmovė į Rytprūsius. Geldapės miške pakliuvo į rankas miško sargams ir atsidūrė kalėjime.

Paplauskas patrynė rankas. Jo varžovas ir paskutiniu metu pasidaręs priešų jo asmens, likviduotas. Jam net negaila, kad Jaronimo šūviai nepasiekė Voldemarą.

Iš „Kontinental“ viešbučio atsidaro vaizdas į visą Fridrichstrasę. Prasideda visas miesto judrumas. Automobiliai burzgia susirikiavę vokiška disciplina. Vyrai, moterys ir vaikai bėgte bėga į darbus. Tramvajai tiesia kibirkščiuojančias linijas per miestą skersai ir išilgai. Rudens miglotas rytmetis. Aš, kaip paukštis, patekęs į narvą, krapštaus – kutenu plunksnas. Laukiu naujo „ambasadoriaus“ iš Vilniaus štabo. Ir kas žino, ar jis neateis su užtaisytu revolveriu?! Ir pats tokį pat paruošiu ir įstumi į pravirą portfeli.

Telefonas! Šveicorius sako, kad koks tai ponas noris matyti mane.

– Keli? – teiraujuos šveicorių.

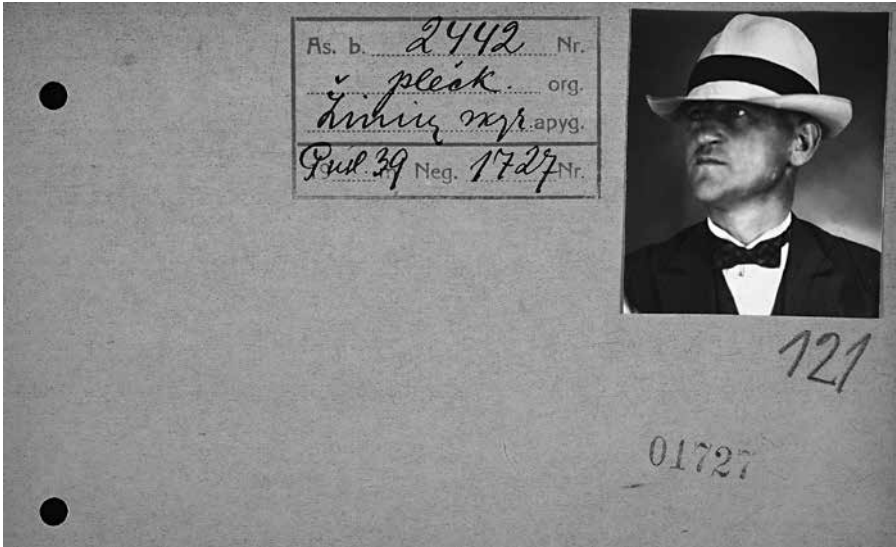
– Vienas.

– Tegul įeina, bet tik jis vienas.

– Jawol, – riktelėjo vokietis.

Apart įdomių ir beverčių žinių pluoštų apie lenkų penimą ir ginkluojamą vadinamą politinę emigrantų-plečkaitininkų organizaciją, kurių tuomet buvo tikslas terorizuoti Lietuvos gyventojus, ginkluoti plečkaitininkų būrius ir, panaudojus Vilniaus krašte besikuriančius jų ir lenkų karinius dalinius, smogti Lietuvos nepriklausomybei, gavau ir šią žinią.

„Kadangi atentatas prieš mane skaitomas nepavykusiu, tai išdirbtas naujas planas, būtent: štabo rezidentams, esantiems Giraitės kaime, Petriui ir Juozui Vaitkevičiams, kurie atlieka vykdomąjį org. darbą Varėnos–Valkininkų rajone, organizuoti grupę žmonių ir pasigauti mane Va-

Plečkaitininkas VSD kartotekoje

rėnos–Perlojos rajone. Nustačius mano važiavimo kryptį, užtempti vielą per plentą ir sustabdyti susisiekimą priemonę. Panaudoti nakties tamsą.“

Šią žinią signalizavau mano vyrams, esantiems Giraitės rajone. Dar prabėgo truputis laiko ir Vaitkevičiai užpuolė (užkliuvo) ant poros mano „konsulų“ su pasiūlymais. Tai buvo jų nelaimė. Vyrai, gavę ginklus, net nelaukdami tikslesnių instrukcijų, pirma Petrą, vėliau ir Juozą atgabeno į mūsų pusę ir perdavė Lietuvos pasienio policijai. Petras buvo sužeistas, nes mėgino priešintis. Šitaip pasibaigė ir iširo jų antrasis planas, kuris iš viso buvo fantaziškas ir nevykęs.

Mažesnių ir mažiau kombinuotų mėginimų pašalinti mane iš kelio neminėsiu, kaip iš viso čia įspraudžiau tik mažą jų veiklos tarpelį.

Įniršęs Paplauskas dėl nevykusių „atentatų“ per savo laikraštį „Pirmyn“ pradėjo leisti šlykščius šmeižtus ir, kaip vieną iš „geriausių“, paskelbė, kad aš išprievartavęs plečkaitininko Pangonio (buvusio policininko) žmoną. Jai atvykus į Vilnių, iš jos išreikalavo parašą po parašyto straipsnio. Šį straipsnį suredaguoti padėjo ir Petras Butkevičius, alytiškis ir jų tarpe vadinamas „šuniuku“ dėl jo ilgo ir miklaus liežuvio. Po šio šlykštaus šmeižto Pangoniams nebuvo jauku pasilikti Vilniuj, taigi, Pap-

lauskas jų šeimai išsirūpino leidimą į užsienį – Ispaniją. Prieš paskutinį kartą Paplauskas, kalbėdamas su Holuvko, Užsien. r. minist. Rytų departamento direktorium (ukrainiečių nužudytas) išprašė ir dar 5-kiems leidimus motyvais, kad jiems čia ir giminėms Lietuvoje gresia pavojus iš lietuvių pusės. Iš tikro tai buvo pašalinimas iš savo tarpo negeistino elemento, vadinamų Plečkaičio šalininkų.

Kadangi Paplauskas perėjo į asmenišką ir šlykščią kovą, man reikėjo atsakyti tuo pačiu, tik ne teroru. Tuomet mano „konsulų“ pagelba buvo sugriautas pasitikėjimas Paplausku kariuomenės štabe, Gardine. Ten buvo įteiktas ne visai švarus dokumentas, kuris įrodinėjo, kad Paplauskas yra suteikęs Lietuvai žinias apie lenkų kariuomenės dalinius, esančius Rytų Lenkijoje. Nors jis po savaitės tardymų iš Gardino grįžo, tačiau jo ištikimybė „naujai Tėvynei“ buvo pakirsta. Po to dar patalpino „Pirmyn“ jo piktų straipsnių, bet daugiau nesigriebė nešvarių kovos priemonių prieš atskirus asmenis.

Prestižui sumažėjus Paplauskas pradėjo galvoti, ar nepasiieškoti ramesnes gyvenimo sąlygas. Savo draugams ėmė sakyti, kad jis jaučiasi pavargęs ir nerviškas. Ancevičius, Jauniškis jį spyrė nepasiduoti nevilčiai, nemesti pradėtos kovos prieš lietuvišką krašto diktatūrą, kol ji nebus nuversta pačios liaudies ir efektyvia jų (plečkaitininkų) pagelba iš šalies.

Paskutinį kartą Paplauskas, vykdamas į Varšuvos Užsienio r. ministeriją, palydovu pasiėmė ne kaip paprastai Jauniškį ar kitą komiteto narį, o savo artimiausią draugą, eilinį organizacijos narį. Grįžo su 60 000 zlotų, kuriuos nenoriai Holuvko jam įteikė ir su priekaištu, kad jų organizacija iki šiol nieko efektyvaus nepadarė.

Iš šių pinigų Paplauskas gerokai „sutaupė“, nusipirko ūkelį 25 klm. atstume nuo Vilniaus ir ten patalpino savo šeimą. Ir jis pats pradėjo per dažnai į ūkį lankytis ir tenai užtrukti. Tenais jis rasdavo ramią vietelę ir artimesniem savo draugams.

Garsaus sukilimo sumanytojas Lietuvoje 1927 mt., Alytuje ir Tau-ragėje: įkišęs daug savo draugų į kalėjimą ir daugelį atėmęs gyvybių; pardavinėjęs lietuviškus reikalus mūsų tais laikais mirtinam priešui lenkui, karingasis JUOZAS „pavargo“. Pavargo benešiodamas revolverius, pirotechniką, bombas, lenkiškus zlotus ir... JUDOŠIAUS vardą.

Su Juozu buvau pažįstamas iš senai. Iš tų laikų, kada jis iš Alovės dvaro kumečio berniukų pateko į Lietuvos Seimą. Dar anksčiau dirbo Alytaus apskr. valdyboj ir alytiškiams buvo pažįstamas, kaip aktyvus soc.-demokratas. Seimą paleidus gyveno Alytuje ir čia su Kedžiu (Seimo nariu) ruošė soc.-demokratų pučą. Jam (pučui) nepavykus, per Babriškį bėgo į Lenkiją.

Taigi čia, Alytuje, teko su Juozu susitikti ir susipažinti draugėje jo vienminčio Skrinsko.

Sutikau Juozą 1939 mt. Vilniuje, Gedimino gatvėje. Jis atrodė išvargęs ir truputį apsenęs. Jis nepraėjo pro šalį! Pasisveikinęs pasidžiaugė del atgauto Vilniaus, pasisakė, kad dabar mėgins Vilniuje biznius ir net mane kvietė prisidėti ir pigiai atpirkti kažkokį fabrikėlį.

Nesupratau aš jo ir nieko jam neatsakiau.

Kiekvienas nuėjom savo keliu, kaip ir iki tol buvom vaikščioję...

1927–1939